

ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩΙ

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

Τέκνον τυφλοῦ γέροντος, Ἀντιγόνη, τίνας
χώρους ἀφίγμεθ' ἢ τίνων ἀνδρῶν πόλιν;
τίς τὸν πλανήτην Οἰδίπουν καθ' ἡμέραν
τὴν νῦν σπανιστοῖς δέξεται δωρήμασιν,
σμικρὸν μὲν ἐξαιτοῦντα, τοῦ μικροῦ δ' ἔτι 5
μεῖον φέροντα, καὶ τόδ' ἐξαρκοῦν ἐμοί;
στέργειν γὰρ αἱ πάθαι με χῶ χρόνος ξυνῶν
μακρὸς διδάσκει, καὶ τὸ γενναῖον τρίτον.
Ἄλλ', ὦ τέκνον, θάκησιν εἴ τινα βλέπεις
ἢ πρὸς βεβήλοις ἢ πρὸς ἄλσεσιν θεῶν, 10
στῆσόν με κάξιδρυσον, ὡς πυθοίμεθα
ὅπου ποτ' ἐσμέν· μανθάνειν γὰρ ἤκομεν

9 θάκησιν Seidler : θάκοισιν codd.

2. *χώρους*: landstreken. *χώρα* land(streek) en *χωρίον* (plaats, vesting) zijn frequent in Attisch proza (Anabasis), *χωρος* dat zowel landstreek als plaats, stad kan betekenen, komt zelden voor in Att. proza. 3 – 4. *καθ' ἡμέραν τὴν νῦν*: vandaag. 4. *σπανιστοῖς δέξεται δωρήμασιν*: zal ontvangen met karige giften. — *δωρήμασιν*: Edd. in de 18de en 19de eeuw hadden de gewoonte paragogische nu, die de MSS doorgaans schrijven op verseinde, ook als het volgende vs. met een consonant begint, uitsluitend te drukken als het volgende woord met een klinker begint (Jebb). 6. *μεῖον φέροντα*: minder meenemend (dwz. krijgend). — *φέροντα*: betekent anders dan je aanvankelijk zou denken niet 'brengen', dus iets teruggeven voor hetgeen ontvangen wordt. Oedipus heeft immers helemaal niets. Dat althans is, naar het lijkt de opvatting van de door mij geraadpleegde commentatoren en vertalers. 7 – 8. *χρόνος ξυνῶν μακρὸς*: 'mijn hoge leeftijd'. 8. *τὸ γενναῖον τρίτον*: 'in de derde plaats mijn adellijke afstamming'. 9. *θάκησιν*: acc. 'een plaats om te zitten'; deze gissing van Seidler is een verder niet voorkomend maar zeker niet onmogelijk woord. Als men de lezing der MSS liever handhaaft, is de dat. afh. van *στῆσόν* en *κάξιδρυσον*. 10. *πρὸς βεβήλοις*: 'op profane grond'. 11. *πυθοίμεθα*: is een noodzakelijke correctie daar slechts bij Homerus en in een gebed optativus in finale bijzin na primair tempus is toegestaan. 12 – 13. *μανθάνειν γὰρ ἤκομεν ξένοι*: 'omdat we zijn gekomen

ξένοι πρὸς ἀστῶν, ἂν <δ> ἀκούσωμεν τελεῖν.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

- Πάτερ ταλαίπωρ' Οἰδίπους, πύργοι μὲν οἱ
πόλιν στέγουσιν, ὡς ἀπ' ὀμμάτων, πρόσω· 15
χῶρος δ' ὄδ' ἰρός, ὡς σάφ' εἰκάσαι, βρύων
δάφνης, ἐλαίας, ἀμπέλου· πυκνόπτεροι δ'
εἴσω κατ' αὐτὸν εὐστομοῦσ' ἀηδόνες·
οὔ κῶλα κάμψον τοῦδ' ἐπ' ἀξέστου πέτρου·
μακρὰν γὰρ ὡς γέροντι προὔσταλης ὁδόν. 20
- ΟΙ. Κάθιζέ νῦν με καὶ φύλασσε τὸν τυφλόν.
ΑΝ. Χρόνου μὲν οὐνεκ' οὐ μαθεῖν με δεῖ τόδε.
ΟΙ. Ἔχεις διδάξαι δὴ μ' ὅποι καδέσταμεν;
ΑΝ. Τὰς γοῦν Ἀθήνας οἶδα, τὸν δὲ χῶρον οὔ.
ΟΙ. Πᾶς γὰρ τις ἡὔδα τοῦτό γ' ἡμῖν ἐμπόρων. 25
ΑΝ. Ἄλλ' ὅστις ὁ τόπος ἧ μάθω μολοῦσά ποι;
ΟΙ. Ναί, τέκνον, εἶπερ ἐστί γ' ἐξοικήσιμος.
ΑΝ. Ἄλλ' ἐστὶ μὴν οἰκητός· οἶομαι δὲ δεῖν
οὐδέν· πέλας γὰρ ἄνδρα τόνδε νῶν ὄρω.
ΟΙ. Ἦ δεῦρο προσστείχοντα κάξορμώμενον; 30

13 δ' suppl. Elmsley || 25 τοῦτό γ' Aristobulus Apostolides : τοῦτον codd. || 30 προσστείχοντα Dindorf : προστείχοντα codd.

als vreemdelingen, zijn we voor informatie afh. van...’ 12. *μανθάνειν*: en *τελεῖν* zijn finale infinitivi afh van *ἤκομεν* ‘we zijn gekomen om te verne-
men en te volbrengen’. Het klinkt als een reactie op een eerder gedane aan
de toehoorder in ieder geval uit dit stuk nog niet bekende voorspelling “ooit
op je zwerftocht zul je komen in een stad, Athene, waarvan de burgers je
kunnen vertellen hoe je je tot een ommekeer en afronding kunt geraken”.

15. *στέγουσιν*: hoewel dit woord aanvankelijk slechts betekent ‘bedekken’,
‘van een dak voorzien’, is ‘beschutten’, ‘beschermen’ goed denkbaar, zodat
correctie (*στέφουσιν*) onnodig is. 17. *πυκνόπτεροι*: ‘many and feathered’
(LSJ, Jebb en L-J), maar ‘gevederd’ voegt niets toe. Is ‘dichtbevederd’ iets?
18. *εὐστομοῦσ'*: ‘zingen’. 19. *οὔ κῶλα κάμψον*: ‘ga hier maar zitten’.
21. *κάθιζέ*: dit woord kan zowel transitief als (reflexief-) intransitief ge-
bruikt worden. Hier het eerste want het zitten van O. is wel, dat van A. niet
aan de orde. 22. *οὐ μαθεῖν με δεῖ τόδε*: klinkt hier irritatie of sarcasme?
26. *τόπος*: synoniem van het even eerder gebruikte *χῶρον*.

- AN. Καὶ δὴ μὲν οὖν παρόντα· χῶ τι σοι λέγειν
εὐκαιρόν ἐστιν, ἔννεφ', ὡς ἀνὴρ ὄδε.
- OI. ὦ ξεῖν', ἀκούων τῆσδε τῆς ὑπέρ τ' ἐμοῦ
αὐτῆς θ' ὀρώσης οὐνεχ' ἡμῖν αἴσιος
σκοπὸς προσήκεις ὧν ἀδηλοῦμεν φράσαι – 35

ΞΕΝΟΣ

- Πρὶν νυν τὰ πλείον' ἱστορεῖν, ἐκ τῆσδ' ἔδρας
ἔξελθ'. ἔχεις γὰρ χῶρον οὐχ ἀγνὸν πατεῖν.
- OI. Τίς δ' ἔσθ' ὁ χῶρος; τοῦ θεῶν νομίζεται;
- ΞΕ. Ἄθικτος οὐδ' οἰκητός· αἱ γὰρ ἔμφοβοι
θεαί σφ' ἔχουσι, Γῆς τε καὶ Σκότου κόραι. 40
- OI. Τίνων τὸ σεμνὸν ὄνομ' ἂν εὐξαίμην κλύων;
- ΞΕ. Τὰς πάνθ' ὀρώσας Εὐμενίδας ὃ γ' ἐνθάδ' ἂν
εἴποι λεώς νιν· ἄλλα δ' ἀλλαχοῦ καλά.
- OI. Ἄλλ' ἴλεω μὲν τὸν ἰκέτην δεξαίατο,
ὡς οὐχ ἔδρας γῆς τῆσδ' ἂν ἐξέλθοιμ' ἔτι. 45
- ΞΕ. Τί δ' ἐστὶ τοῦτο;
- OI. *Ξυμοφοῶς ξύνθημ' ἐμῆς.*

35 ὧν Elmsley : τῶν codd. || 41 ἂν Vauvilliers : ὧν codd. || 44 ἴλεω recc. : ἴλεως
L | τὸν Elmsley : τόνδ' codd.

31. *καὶ δὴ μὲν οὖν παρόντα*: voor ons als lezers van de tragedie bevatten deze verzen nuttige informatie, maar voor toeschouwers van het toneel zijn ze wel heel erg overbodig. 32. *ὡς ἀνὴρ ὄδε*: niet 'zoals deze man', maar 'omdat de man hier is'. 33. *ἀκούων*: na dit participium verwacht je een verbum finitum, in dit geval een imperat. als *ἔννεπε*, maar Oed. wordt vóór hij is uitgesproken door de xenos onderbroken. 33 – 34. *τῆς ὑπέρ τ' ἐμοῦ αὐτῆς θ' ὀρώσης*: 'die ten behoeve van mij en zichzelf gekeken heeft / kijkt'. 34. *ὀρώσης*: cf. vs. 42. 34 – 35. *αἴσιος σκοπὸς... φράσαι*: 'als verkenners op een geschikt ogenblik om te vertellen'. 36. *πρὶν νυν τὰ πλείον' ἱστορεῖν*: 'voordat ge verder gaat met uw vraag'. 37. *χῶρον οὐχ ἀγνὸν πατεῖν*: de plaats is ἀγνὸν, het betreden niet. 39 – 40. *ἔμφοβοι θεαί*: de erinyen. 41. *τίνων τὸ σεμνὸν ὄνομ' ἂν εὐξαίμην κλύων*: O. vraagt, enigszins wonderlijk geformuleerd, naar de naam van de godinnen met het argument dat hij dan tot hen kan bidden. 43. *ἄλλα*: sc. *ὀνόματα*. 44. *ἴλεω*: nom. plur., ook voor het fem. — *δεξαίατο*: echte optat. 45. *οὐχ... ἂν ἐξέλθοιμ*: 'ik ben niet van plan...' 46. *τί δ' ἐστὶ τοῦτο*: 'hoe zo?' — *ξυμοφοῶς ξύνθημ' ἐμῆς*: 'het afgesproken (d.w.z. aan mij geopenbaarde) teken van

- ΞΕ.** Ἄλλ' οὐδ' ἐμοί τοι τοῦξανιστάναι πόλεως
δίχ' ἐστὶ θάρσος, πρὶν γ' ἂν ἐνδείξω τί θραῖς.
- ΟΙ.** Πρὸς νυν θεῶν, ὦ ξεῖνε, μή μ' ἀτιμάσης
τοιόνδ' ἀλήτην ὦν σε προστρέπω φράσαι. 50
- ΞΕ.** Σήμαινε, κοῦκ ἄτιμος ἔκ γ' ἐμοῦ φανῆ.
- ΟΙ.** Τίς δ' ἔσθ' ὁ χῶρος δῆτ' ἐν ᾧ βεβήκαμεν;
- ΞΕ.** Ὅσ' οἶδα κάγω πάντ' ἐπιστήση κλύων.
Χῶρος μὲν ἱρὸς πᾶς ὄδ' ἔστ'· ἔχει δέ νιν
σεμνὸς Ποσειδῶν· ἐν δ' ὁ πυρφόρος θεὸς 55
Τιτάν Προμηθεύς· ὃν δ' ἐπιστεῖβεις τόπον
χθονὸς καλεῖται τῆσδε χαλκόπους ὁδός,
ἔρεισμ' Ἀθηνῶν· οἱ δὲ πλησίοι γύαι
τόνδ' ἵππότην Κολωνὸν εὐχονται σφίσιν
ἀρχηγὸν εἶναι, καὶ φέρουσι τοῦνομα 60
τὸ τοῦδε κοινὸν πάντες ὠνομασμένοι.
Τοιαῦτά σοι ταῦτ' ἐστίν, ὦ ξέν', οὐ λόγοις
τιμώμεν', ἀλλὰ τῇ ξυνουσίᾳ πλέον.

47 ἐμοί τοι Seidler : ἐμόν τοι L : μέντοι recc. || 48 θραῖς Blaydes, Lloyd-J. : θρωῶ codd., edd. compl.

mijn lotsbeschikking.

47 – 48. πόλεως δίχ': 'zonder (opdracht van) de stad'. 48. πρὶν γ' ἂν ἐνδείξω τί θραῖς: zonder Blaydes' conjectuur (niet aanvaard door Jebb en Pearson, wel door Lloyd-Jones) onbegrijpelijk; de xenos heeft behoefte aan instructies van de autoriteiten aan wie hij rapport wil uitbrengen, toch niet over zijn eigen optreden? 50. ὦν σε προστρέπω φράσαι: 'op wat ik u vraag te antwoorden'. 51. φανῆ: 'zult ge blijken (te zijn)'; bijna synoniem aan ἐσῆ. 52. τίς δ' ἔσθ' ὁ χῶρος: O. wil weten hoe de plaats heet. 53. ὄσ' οἶδα κάγω πάντ' ἐπιστήση: op de simpele vraag van O. volgt het eigenlijke antwoord pas in vs. 60/61. 55. σεμνὸς Ποσειδῶν: 'de eerbiedwaardige P.'. ἐν δ': sc. ἐστίν. 57. χθονὸς... τῆσδε: = ἐν χθονὶ τῆσδε. — χαλκόπους ὁδός: 'de drempel met de bronzen trede(n)'; let op de spiritus. 58. ἔρεισμ': - stut, steun, steunpilaar. — οἱ... γύαι: γύης 'akker' is masc. 59. ἵππότην: ἵππότης = ἵππεύς. 60. ἀρχηγὸν: 'aanvoerder'. 61. πάντες: stilzwijgend maakt de xenos de sprong van de akkers naar hun bewoners. — ὠνομασμένοι: is er verschil tussen ὄνομα φέρειν en ὠνομασμένοι εἶναι? 62. τοιαῦτά σοι ταῦτ' ἐστίν: 'met dit antwoord moet ge het doen'. 62 – 63. οὐ λόγοις τιμώμεν': 'niet door verhalen geëerd', d.w.z. in de mythologische verhalen onbekend. 63. ἀλλὰ τῇ ξυνουσίᾳ πλέον: 'veeleer door hier te wonen erva-

- ΟΙ. Ἡ γάρ τινες ναίουσι τούσδε τοὺς τόπους;
 ΞΕ. Καὶ κάρτα, τοῦδε τοῦ θεοῦ γ' ἐπώνυμοι. 65
 ΟΙ. Ἄρχει τις αὐτῶν, ἢ 'πὶ τῷ πλήθει λόγος;
 ΞΕ. Ἐκ τοῦ κατ' ἄστυ βασιλέως τάδ' ἄρχεται.
 ΟΙ. Οὔτος δὲ τίς λόγῳ τε καὶ σθένει κρατεῖ;
 ΞΕ. Θησεὺς καλεῖται, τοῦ πρὶν Αἰγέως τόκος.
 ΟΙ. Ἄρ' ἂν τις αὐτῷ πομπὸς ἐξ ὑμῶν μόλοι; 70
 ΞΕ. Ὡς πρὸς τί; λέξων ἢ καταρτύσων τί σοι;
 ΟΙ. Ὡς ἂν προσαρκῶν μικρὰ κερδάνη μέγα.
 ΞΕ. Καὶ τίς πρὸς ἀνδρὸς μὴ βλέποντος ἄρκεσις;
 ΟΙ. Ὅσ' ἂν λέγωμεν πάνθ' ὀρῶντα λέξομεν.
 ΞΕ. Οἴσθ', ὦ ξέν', ὡς νῦν μὴ σφαλῆς; ἐπεὶπερ εἶ 75
 γενναῖος, ὡς ἰδόντι, πλὴν τοῦ δαίμονος·
 αὐτοῦ μέν', οὔπερ κάφάνης, ἕως ἐγὼ
 τοῖς ἐνθάδ' αὐτοῦ, μὴ κατ' ἄστυ, δημόταις

78 τοῖς Turnebus : τοῖσθ' codd.

ren de bewoners de wijding van deze plaats.

64. *τινες ναίουσι*: O's vraag is "wie (τινες met accent) wonen hier?", maar de xenos verstaat "wonen er hier mensen (τινες zonder accent)?" 65. *καὶ κάρτα*: 'ja zeker'; d.w.z. 'dat heb ik toch al gezegd', nml in vs. 60/61. *τοῦδε τοῦ θεοῦ γ' ἐπώνυμοι*: bevestigt wat al gezegd is; met *τοῦδε τοῦ θεοῦ* wordt de heros Colonus bedoeld; de Griekse theologie had er geen moeite mee een held een god te noemen. 66. *ἢ 'πὶ τῷ πλήθει λόγος*: 'of berust de zeggenschap bij het volk?'. 67. *τάδ' ἄρχεται*: = *οἶδε οἱ τόποι ἄρχονται*. 68. *οὔτος δὲ τίς*: 'hoe heet de man die...' — *λόγῳ τε καὶ σθένει κρατεῖ*: 'door zijn woord en macht regeert'. 69. *τοῦ πρὶν Αἰγέως τόκος*: 'een zoon van zijn voorganger Aegeus'. 70. *ἄρ' ἂν τις αὐτῷ πομπὸς ἐξ ὑμῶν μόλοι*: 'kan er niet een bode van jullie naar hem gaan?'. 71. *ὡς πρὸς τί*: 'waarom?'. — *λέξων ἢ καταρτύσων τί σοι*: 'moet hij (de bode) iets aan de koning gaan vertellen, of moet hij voor u iets gaan regelen?'. 72. *προσαρκῶν μικρὰ κερδάνη μέγα*: 'met een beetje hulpverlening zult ge een groot voordeel genieten'. 74. *πάνθ' ὀρῶντα*: 'allemaal ziende dingen', d.w.z. 'dingen waaruit visie spreekt'. 75. *ὡς νῦν μὴ σφαλῆς*: 'dat ge nu niet zult falen', m.a.w. 'je krijgt je zin'. 76. *γενναῖος ὡς ἰδόντι*: 'van adel, zo te zien', niet ironisch bedoeld, ofschoon dat juist helemaal niet was te zien, hooguit te horen. — *πλὴν τοῦ δαίμονος*: 'uw droevig lot buiten beschouwing gelaten'. 78. *τοῖς ἐνθάδ' αὐτοῦ μὴ κατ' ἄστυ δημόταις*: 'aan de inwoners van de deme Colonus, niet aan die in de stad; μὴ van wege de

- λέξω τάδ' ἐλθῶν· οἶδε γὰρ κρινοῦσί γε
εἰ χρή σε μίμνειν ἢ πορεύεσθαι πάλιν. 80
- OI. ὦ τέκνον, ἢ βέβηκεν ἡμῖν ὁ ξένος;
- AN. Βέβηκεν, ὥστε πᾶν ἐν ἡσυχῶ, πάτερ,
ἔξεστι φωνεῖν, ὡς ἐμοῦ μόνης πέλας.
- OI. ὦ πότνιαι δεινῶπες, εὔτε νῦν ἔδρας
πρώτων ἐφ' ὑμῶν τῆσδε γῆς ἔκαμψ' ἐγώ, 85
Φοίβω τε κάμοι μὴ γένησθ' ἀγνώμονες,
ὅς μοι, τὰ πόλλ' ἐκεῖν' ὅτ' ἐξέχρη κακά,
ταύτην ἔλεξε παῦλαν ἐν χρόνῳ μακροῦ
ἐλθόντι χώραν τερμίαν, ὅπου θεῶν
σεμνῶν ἔδραν λάβοιμι καὶ ξενόστασιν, 90
ἐνταῦθα κάμψειν τὸν ταλαίπωρον βίον,
κέρδη μὲν οἰκήσαντα τοῖς δεδεγμένοις,
ἄτην δὲ τοῖς πέμψασιν οἳ μ' ἀπήλασαν.
σημεῖα δ' ἤξειν τῶνδέ μοι παρηγγύα,
ἢ σεισμὸν ἢ βροντὴν τιν' ἢ Διὸς σέλας. 95

De volgende ± 1500 verzen van de O.C. zijn nog in bewerking. Ben je bijzonder geïnteresseerd in de Oedipus Coloneus, het treurspel dat Sophocles schreef op de leeftijd van 90 jaar, zijn laatste en langste stuk en volgens velen ook zijn mooiste, stuur mij dan een mailtje. Misschien is dat aanleiding wat te schuiven met mijn prioriteiten.

George J. Winter

voorafgaande imperativus ook al is er strikt genomen van grammaticale afhankelijkheid geen sprake.

79. οἶδε γὰρ κρινοῦσί γε: de xenos kent hier zijn wijk een bevoegdheid toe, waarvan je op grond van het voorafgaande verwacht dat die bij de koning berust. 85. ἔκαμψ': sc. τὰ γυῖα 'ben ik gaan zitten'. 86. ἀγνώμονες: 'zonder consideratie'. 87. τὰ πόλλ' ἐκεῖν'... κακά: 'al die rampen daar in Thebe'. 91. κάμψειν... βίον: 'mijn leven buigen', 'een keerpunt in mijn leven bereiken'. 92. οἰκήσαντα: sc. μὲ εἶναι. 93. οἳ μ' ἀπήλασαν: herhaalt met een iets sterker woord τοῖς πέμψασιν; 'voor degenen die mij weggestuurd, zeg maar verdreven hebben'. 94. παρηγγύα: παρεγγυάω - beloven.